

ПРИКАЗИ И БИЉЕШКЕ

Џаспер Ридли, ТИТО - БИОГРАФИЈА, Београд 1999, стр. 430

Аутор књиге *Тито - Биографија*, Џаспер Ридли (Jasper Ridley) познати је енглески историчар и публициста. Рођен 1920. године. Студирао је на Сорбони (Париз) и Магдален колеџу (Оксфорд). Још као студент укључио се у политички живот и био активан у социјалистичком покрету Велике Британије од 1937. до 1972. године, када је, како сам каже, дефинитивно "схватио да више не постоји ниједна социјалистичка група са чијом сам се политиком могао слагати".

Џ. Ридли је био активни учесник Другог свјетског рата, потом се бавио адвокатуром, а од 1952. књижевним радом. Написао је више биографских дјела о познатим историјским личностима енглеске и свјетске историје претежно из периода од XVI до XIX вијека (о лорду Палмерстону, Марији Тјудор, Гарибалдију, Наполеону III и Евгенији, Хенрију VIII, Елизабети I, Максимилијану и Хуарезу и др.). Поред биографских дјела бавио се и широм историјском тематиком. Аутор је *Историје Енглеске*.

Књига о Јосипу Брозу Титу (Tito - A Biography), у издању лондонске издавачке куће *Constable*, прво је његово дјело посвећено некој знаменитој историјској личности XX вијека. У Енглеској су до сада објављена два издања, а преведена је на италијански, чешки, шпански и бугарски језик. У Југо-

славији су штампана два издања на српском (Агенција "Мир", Нови Сад и "Прометеј", Нови Сад), у преводу Душанке Јованић. Кратак уводни текст "Уз југословенско издање" написао је Перо Дамјановић.

Књига "Тито - Биографија" почиње текстом о Титовом испраћају на вјечни починак - "Сахрана једног комунисте", у коме је исказао свој однос и велико уважавање свијета за личност и дјело југословенског предсједника. "Никад у историји толико светских државника и вођа није присуствовало једној државној сахрани." "Присуствовали су тој сахрани четири краља, тридесет и један предсједник државе, шест принчева, двадесет и два премијера влада и четрдесет и седам министара иностраних послова. Стигли су из 128 земаља и из свих крајева свијета, с обје стране два блока заокупљена хладним ратом суперсила, и из свих неутралних несврстаних земаља". Ридли подсјећа да је Тито био посљедњи преживјели државник од оних великих савезничких вођа у Другом свјетском рату и да је надживио Рузвелта, Стаљина, Макартура, Черчила, Ајзенхауера, Чанг Кај Шека, Мао Це Тунга, Жукова, Хаила Селасија и Монтгомерија. Истовремено указује да је долазак толиког броја свјетских државника имао и значајну политичку димензију.

У осталих двадесет и девет глава (Југословени, Марксисте, Млади Јосип Броз, Металски радник, Старији водник Броз, Руски грађански рат, Повратак у Југославију, Професионални револуционар, У затворима краља Александра, Од Кумровца до Москве, Хотел "Лукс", Пакт Хитлер-Стаљин, Њемачка инвазија, Од Ужица до Би-хаћа, Мартовски преговори и Сутјеска, Фицрој Маклејн, Од Дрвара до Београда, Пobjеда и освета, Хладни рат, Прекид са Стаљином, Пркошење муњама, Побједник Тито, Хрушчов: криза године 1956, Несврстаност, Либерали и конзервативци, Прашко прољеће и криза 1968, Обуздавање Хрвата, Посљедњи дани, Југославија послје Тита) своје књиге Џ. Ридли на увјерљив и документован аналитичко-синтетички начин обрађује Титов животни пут од ступања на политичку позорницу до смрти. Као врстан зналац савремених историјских процеса, Ридли се не задовољава рађањем савремених историјских података, већ значајно шири тему и живот и рад Јосипа Броза Тита смјешта у шири контекст међународних збивања. Он на веома суптилан и увјерљив начин анализира стање и промјене у Комунистичкој партији Југославије од 1935. године, недоследност југословенске спољне политике уочи Другог свјетског рата, двадесетседмартовске демонстрације 1941, априлски рат, постанак Независне Државе Хрватске и злочине усташа који су убијали Србе, Јевреје и Цигане, напад Њемачке на СССР, почетак опорак окупатору у Југославији, подјеле на четнике и партизане и карактер њихових војних стратегија, мартовске преговоре између партизана и Њемаца, значај АВНОЈ-а, однос савезника према југословенском питању и посебно британске политике, побједу народноослободилачког покрета и улогу Јосипа Броза у њему, осветничко понашање побједника и др. Обрађен је и послјератни развој Југославије, с посебним акцентом на сукоб са СССР-ом

1948. године и његове међународне импликације. На извјесно нов начин дата је слика мјеста и улога Сједињених Америчких Држава и Велике Британије у овом сукобу, који представља први раскол у међународном комунистичком свијету. Ридли је Тита у овом сукобу приказао као вјештог политичара и државника који је зналачки користио односе између Истока и Запада и успио да сачува могући интегритет Југославије.

Џаспер Ридли с великим поштовањем и нескривеним симпатијама пише о Јосипу Брозу Титу, темељећи своје оцјене на успјешном предвођењу југословенских народа у борби против окупатора у Другом свјетском рату, обнови државе и по томе "што је заштитио, односно очувао, њену безбедност у току четрдесет пет година, тј. у току његовог живота и неколико година после његове смрти". Исто тако, Ридли не заборавља да укаже и на Титов раскошни живот, бројне виле и луксуз на рачун државе и скроман и штедљив живот његових синова. "Из својих палата, ловачких кућа и са ловачких експедиција Тито је Југославијом владао попут монарха из XVI века, проводећи добар део времена у својим кућама у унутрашњости и остављајући својим министрима да воде свакодневне владине послове, али увек доносећи лично коначну одлуку о заиста важним стварима." Економија га није занимала, али се живо интересовао за спољну политику, војску и политичку контролу Комунистичке партије. Уживао је у државним свечаностима, великим пријемима и банкетима, "у сваком облику помпе и сјаја власти".

Посљедњих година свог живота Тито је показивао незадовољство стањем у Југославији, "свестан колико је заиста мало успео да учини како би могао управљати развојем догађаја", констатије Ридли. О Брозовим слутњама шта ће бити са СФРЈ послје његове смрти Ридли наводи ријечи америчког дипломате Аверела Харимана које му је Ти-

то саопштио као "свој једини политички тестамент, да ће после његове смрти и Југославија бити мртва. То је он поновио и још пред неколико људи приликом прославе свог последњег рођендана". Том приликом је рекао да је он "стар и болестан и да не верује да ће Југославија опстати дуго после његове смрти. Очекивао је да ће се распасти отприлике две-три године после његовог одласка". Ридли сматра да је било веома тешко сачувати Југославију после Титове смрти, јер су антагонизми између Срба и Хрвата узимали све више маха. Тито је настојао да их рјешава балансирањем и све већом децентрализацијом, што је имало за посљедицу слабљење државних структура. И ослањање на лојалност Југословенске народне армије престало је с Титовим одласком. Када је он отишао, Армија је доживјела "бруку и колапс", држава се "већ за његова живота била распала", аутор појашњава своје ставове саопштене у књизи у једном интервјуу магазину "Профил". Ридли не заборавља ни спољни фактор у распаду Југославије. Он га види, прије свега, у урушавању тзв. социјалистичког система

на челу са Совјетским Савезом. У вези с тим Ридли закључује: "Титова Југославија надживјела је његову смрт, али долазак Горбачова, тог Луја XVI двадесетог века, није могла преживети. Горбачов је дозволио да се у време великих економских недаћа, први пут после више од седамдесет година, у Советском Савезу одрже слободни избори, управо као што је Луј XVI сазвао Скупштину државних сталежа, прву у Француској после 175 година, и то одмах после хладне и гладне зиме на прелазу између 1788. у 1789. годину". Резултат је познат - обојица су оборили режиме у многим околним земљама, истовремено уништавајући сами себе, "мада је Горбачов срећно избегао жалосну судбину и крај Луја XVI".

У писању своје књиге "Тито - Биографија" Џаспер Ридли је користио бројне историјске изворе из британских, америчких и југословенских архива, релевантну литературу и 52 интервјуа са познатим личностима - Титовим сарадницима и савременицима. На тај начин настао је историјско-биографски рад вриједан пажње и научног уважавања.

Проф. др Бранислав Ковачевић